

Daniel Premerl

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Pokroviteljstvo zagrebačkog biskupa Jurja Branjuga u Bologni: knjiga *Vera ecclesia Christi* Vincenza Lodovica Gottija s portretima mecene i autora

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

Primljen – *Received* 26. 3. 2024.

DOI <https://doi.org/10.31664/ripu.2024.48/1.05>

Sažetak

U članku se raspravlja o pokroviteljstvu zagrebačkog biskupa Jurja Branjuga nad knjigom Vincenza Lodovica Gottija *Vera ecclesia Christi* (Bologna, 1748.). U fokusu su knjižni grafički portreti mecene i autora koje je izradio Giovanni Fabbri. Pokroviteljstvo biskupa Branjuga nad Gottijevom knjigom tumači se u kontekstu njihova osobnog odnosa i

želje za reprezentacijom. Čvorište koje povezuje sve sudionike ovog izdavačkog projekta bio je Ilirsko-ugarski kolegij u Bologni. U članku se iznose novi arhivski podaci i hipoteze o umjetninama koje je naručio biskup Branjug, a povezane su s kardinalom Gottijem.

Ključne riječi: Juraj Branjug, Vincenzo Lodovico Gotti, Giovanni Fabbri, Ilirsko-ugarski kolegij u Bologni, portret, grafika, slikarstvo, umjetnost 18. stoljeća, bečka zlatarska radionica Mayr

Godine 1748. u Bologni zagrebački je biskup Juraj Branjug bio pokrovitelj knjige velikoga katoličkog teologa Vincenza Lodovica Gottija *Vera ecclesia Christi* (sl. 1). Ta je edicija pristaloga grafičkog oblikovanja providena i dvama grafičkim portretima: portretom mecene Branjuga (sl. 2) i portretom autora Gottija (sl. 3). Portrete je za tu prigodu izradio bolonjski grafičar Giovanni Fabbri.

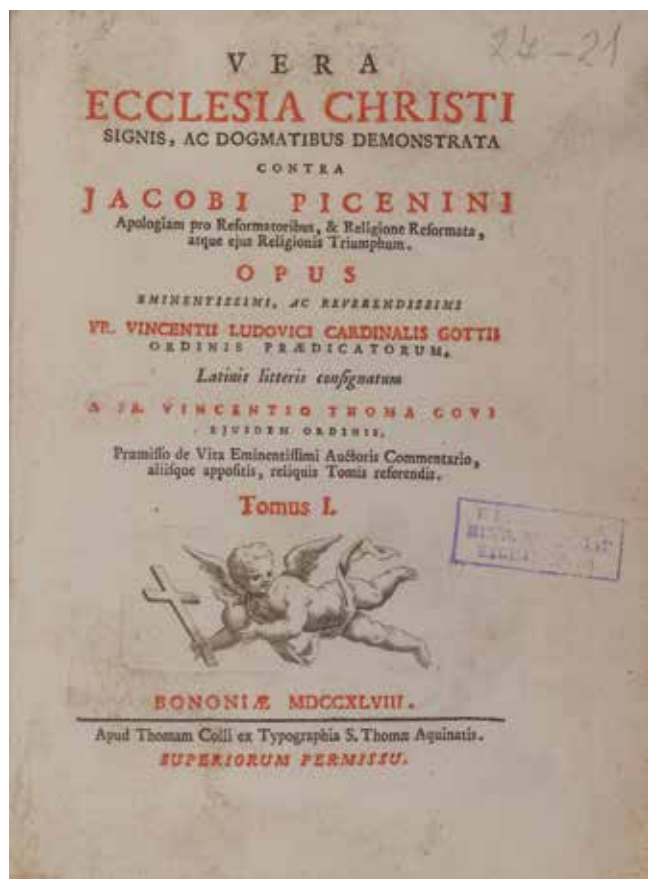
Pokroviteljstvo biskupa Branjuga nad Gottijevom knjigom *Vera ecclesia Christi* izvukla je iz mraka zaborava povjesničarka Teodora Shek Brnardić pišući o Gottiju kao znamenitom profesoru teologije na Ilirsko-ugarskom kolegiju Sveučilišta u Bologni. Zagrebačka povjesničarka pritom je spomenula da je Gotti bio omiljeni profesor studenta Branjuga između 1699. i 1702. godine te je usto i reproducirala navedene knjižne portrete.¹

U ovom će se članku pobliže analizirati grafički portreti mecene i autora iz knjige *Vera ecclesia Christi*. Ukazat će se na njihove primjerke u hrvatskim zbirkama, predloške, odjeke i značenje. Svrnut će se i pogled na njihova autora Giovannija Fabbrija kojemu ovo, vidjet ćemo, neće biti jedina djela za hrvatske pokrovitelje u Bologni. Naposljetku, Branjugovo

pokroviteljstvo nad Gottijevom knjigom stavit će se u kontekst njihova odnosa koji će se k tome rasvijetliti i s nekoliko pisama iz Nadbiskupijskog arhiva u Zagrebu iz kojih ćemo doznati nove podatke o biskupu Branjugu kao naručitelju i njegovim kanonicima kao posrednicima u narudžbi.

Grafički portreti Jurja Branjuga i Vincenza Lodovica Gottija koje je izradio Giovanni Fabbri nisu u nas bili nepoznati. No nije se znalo da su bili sastavni dio knjige *Vera ecclesia Christi* jer su u naše dvije zbirke dospjeli izrezani iz nje. Stoga se nije znalo kada su, zašto i pod čijim pokroviteljstvom nastali.

U Hrvatskom državnom arhivu čuva se samo Fabbrijev portret biskupa Branjuga; nalazi se u Grafičkoj zbirci Hrvatskoga državnog arhiva (inv. br. 60). U Inventarnoj knjizi nije zabilježeno kada je i kako dospio u zbirku, utemeljenu 1891. godine. Bio je izložen 1968. godine na izložbi *Portreti historijskih ličnosti (Iz Grafičke zbirke Arhiva Hrvatske)* autorice povjesničarke umjetnosti Stelle Ubel koja se održala u ondašnjem Arhivu Hrvatske (današnji Hrvatski državni arhiv).² U katalogu izložbe Stella Ubel je utvrdila da je riječ o bakrorezu te je navela signaturu bakroresca: »Ioannes Fabbri fecit Bononiae«. Čini se da je ta zaboravljena izložba

1. Naslovnica knjige Vincenza Lodovica Gottija *Vera ecclesia Christi* (...), Bologna, 1748., 24,3 × 18 cm, Metropolitanska knjižnica, Zagreb (foto: Paolo Mofardin, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb)

Title page of Vincenzo Lodovico Gotti's Vera ecclesia Christi (...), Bologna, 1748, 24.3 × 18 cm, Metropolitan Library, Zagreb

imala stanovitog odjeka jer će Branjugov grafički portret iz Hrvatskog državnog arhiva osvanuti u časopisu *Kaj* 1983. godine (gdje smo ga i mi prvi put uočili)³ da bi u digitalno doba završio na mrežnoj stranici *Portreti u Grafičkoj zbirci Hrvatskog državnog arhiva* gdje se ne navode nikakvi podaci o djelima.⁴

U Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu čuvaju se oba Fabbrijeva grafička portreta. Portret Jurja Branjuga (Zbirka grafika, inv. br. 15283) spomenula je Marijana Schneider u kontekstu njegovih slikarskih portreta.⁵ Kataloški ga je pak obradila i publicirala Marina Bregovac Pisk u katalogu izložbe *Portreti u Zbirci grafika Hrvatskog povijesnog muzeja* (2008.). Ondje se navodi da je grafika 1958. godine predana iz Kabineta grafike JAZU.⁶

Portret Vincenza Lodovica Gottija (Zbirka grafika, inv. br. 15282) spomenula je Marijana Schneider u kontekstu njegova slikarskog portreta.⁷ Kataloški ga je obradila i publicirala Marina Bregovac Pisk uz opasku da je izrezan iz neutvrđene knjige. I ta je grafika dospjela u Hrvatski povijesni muzej 1958. godine iz Kabineta grafike JAZU.⁸

Gottijevu knjigu *Vera ecclesia Christi* s portretima o kojima ovdje raspravljamo našli smo u nas u Metropolitani, odnosno Metropolitanskoj knjižnici (povijesnoj knjižnici Zagrebačke nadbiskupije i Prvostolnog kaptola zagrebačkog), Knjižnici Nadbiskupsko bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu,⁹ Gradskoj knjižnici u Zagrebu te u Biskupijskoj knjižnici Varaždin.

Svi primjerci grafičkih portreta Jurja Branjuga i Vincenza Lodovica Gottija koje smo ovdje naveli – kako oni izrezani iz knjige (danas u navedenom arhivu odnosno muzeju) tako i oni iz knjige (danas u navedenim knjižnicama) – imaju iste dimenzije.

Puni naslov Gottijeve knjige je *Vera ecclesia Christi signis ac dogmatibus demonstrata contra Jacobi Picenini Apologiam pro reformatibus et religione reformatata atque ejus Religionis triumphum*. Ima dva toma, odnosno tri sveska: *Tomus I.*, *Tomus II. Pars I.* i *Tomus II. Pars II.* *Tomus I.* izašao je pod pokroviteljstvom biskupa Jurja Branjuga u godini njegove smrti, 1748., i samo je on providen portretima. *Tomus II. Pars I.* i *Tomus II. Pars II.* objavljeni su 1749. godine odnosno 1750. godine pod pokroviteljstvom Stolnog kaptola zagrebačkoga. Na naslovnici svih triju svezaka knjige čitamo da je njezin prevoditelj dominikanac Vincenzo Tommaso Covi te da je tiskana u dominikanskoj Tiskari svetoga Tome Akvinskog koju je osnovao i vodio poznati tiskar Tommaso Colli (»Apud Thomam Colli ex Typographia S. Thomae Aquinatis«).¹⁰

Vera ecclesia Christi latinski je prijevod knjige koja je dvadeset i devet godina prije izvorno bila objavljena na talijanskome pod naslovom *La vera Chiesa di Christo dimostrata da' segni e da' dogmi contra i due libri di Giacomo Picenino intitolati Apologia per i riformatori e per la religione riformata e Trionfo della vera religione* (Bologna: Costantino Pisarri, 1719.). *La vera chiesa di Christo* nastala je, kako tumači njezin puni naslov, kao opovrgavanje teza švicarskog kalvinista Giacoma Picenina (Jacobus Piceninus).¹¹ Napisana je i objavljena na talijanskome jer su na tome jeziku bile objavljene Piceninove knjige kojima se ona suprotstavlja. *La vera chiesa di Christo* iz 1719. godine nije providena portretima. Posvećena je Isusu Kristu. Posvetni predgovor na vrhu stranice ima manju grafičku ilustraciju koja zauzima jednu četvrtinu stranice te prikazuje *Predaju ključeva*. Gottijeva trosveščana knjiga smatra se »najcjelovitijom i najsustavnijom obranom katoličanstva koje postoji na talijanskom jeziku«.¹²

Vincenzo Lodovico Gotti, O.P., (Bologna, 1664. – Rim, 1742.) bio je jedan od vodećih katoličkih teologa i prelata svojeg vremena.¹³ Bio je na glasu kao sveučilišni profesor snažne vjere. Godine 1695. Senat grada Bologne dodijelio mu je katedru za teologiju na Sveučilištu te je ondje predavao do 1728. godine kada ga je papa Benedikt XIII., njegov prijatelj i štovatelj, također dominikanac, imenovao kardinalom. Tada je premješten u Rim gdje je nastavio pisati teološka djela i aktivno sudjelovati u zboru kardinala; bio je titularni patrijarh Jeruzalema. Na konklavi 1740. godine Gotti će biti *papabile*. Tada izabrani papa Benedikt XIV. smatrao ga je svetim čovjekom.

Vincenzo Lodovico Gotti je tijekom svoje bolonjske profesure predavao teologiju i na Ilirsko-ugarskom kolegiju u Bologni, nacionalnom kolegiju pri Sveučilištu u Bologni

pod pokroviteljstvom Stolnog kaptola zagrebačkog, koji je bio namijenjen doktorskom studiju hrvatskih i ugarskih studenata (u ono vrijeme većina je studenata dolazila s područja ondašnje Zagrebačke biskupije).¹⁴ Ondje se obrazovao znatan dio Crkvene i društvene elite kontinentalne Hrvatske. Profesor Gotti bio je na plaći našeg Kolegija (kao i profesori teologije prije i poslije njega, kao i kolegijski liječnik, kuhar, ispovjednik). O njegovu ugledu govori podatak da su rektori novacima po dolasku redovito poklanjali njegove knjige (i to još dugo poslije njegove smrti), uz poklon odijela i isplatu putnih troškova.¹⁵ Trag profesora Gottija u zagrebačkoj Crkvi i danas su njegove knjige: petnaest mahom višesveskih izdanja odnosno njihovih stotinjak primjeraka u Metropolitani (među kojima brojnošću prednjači *Theologia scholastico-dogmatica*),¹⁶ nekoliko primjeraka u Biskupijskoj knjižnici Varaždin ili, primjerice, tri knjige u župnoj knjižnici u Mariji Bistrici (od kojih niti jedna nije Branjugovo bolonjsko izdanje).¹⁷ To su, dakako, ostaci ostataka jer je, primjerice, knjižnica bolonjskog kolegija bila rasprodana po njegovu ukinuću.

U Ilirsko-ugarskom kolegiju je od 1699. do 1702. godine Gottijev student bio i Juraj Branjug koji će 1728. godine biti ustoličen za zagrebačkog biskupa. Godine Branjugova bolonjskog studija zlatne su godine Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni kada on postaje vidljiviji u njenom urbanom i društvenom pejzažu. Upravo je dovršena nova zgrada (1701.), znatno veća od stare, prema projektu bolonjskog arhitekta Giovannija Battiste Torrija koji u suvremenom stilu nasljeđuje tipologiju srednjovjekovnoga bolonjskog Španjolskog kolegija (*Collegio di Spagna*).¹⁸ Zgrada i dvorište su u isti mah provideni likovnim uresima – na začelnom zidu stražnjeg dvorišta bila je velika zidna slika odnosno *prospettiva* (Gioacchino Pizzoli, 1699.) ispred koje je bila podignuta fontana sa šest kamenih skulptura (*Četiri godišnja doba te Apolon i Dijana*, 1700.–1702.), dok je u zgradi na odmoru stubišta još danas dobrim dijelom sačuvana zidna slika s prikazom iluzionističke arhitekture koja je uokvirivala posvetni natpis (1701.). No najsčuvaniji i kulturnopovijesno najzanimljiviji jest zidni oslik refektorija (Gioacchino Pizzoli, 1700.) sa slikama povijesne tematike koje slave Hrvatsko-Ugarsko Kraljevstvo i doprinos njegovih dviju nacija kršćanstvu.¹⁹ U to vrijeme se u Bologni objavljuju i dvije knjige kanonika Jurja Patačića od Zajezde – *Gloria Collegii Ungaro Illyrici i Heroes Hungariae et Illyrici* (1699.) – koje, poput navedenih zidnih slika, slave prinos hrvatske i ugarske nacije Katoličkoj Crkvi i obrani vjere.²⁰ Aktivni sudionik toga identitetskog poleta bio je i student Branjug kojem je ondje iste godine objavljen tekst govora posvećenoga titularu zagrebačke katedrale: *Sanctus Stephanus primus rex Ungariae et Apostolus* (...) *in almo Collegio Ungaro-Illyrico annua panegyri celebratus*.

Juraj Branjug (Zagorska Sela, 1677. – Zagreb, 1748.) bio je važan zagrebački biskup od 1728. godine do svoje smrti 1748. godine.²¹ Isticao se u pastorizaciji i brizi za svoju Crkvu. Dao je tiskati zagrebački obrednik *Rituale zagrabiense seu Formula agendorum in administratione sacramentorum ac caeteris ecclesiae publicis functionibus* (1729.). Poticao je obrazovanje mladih; najpoznatiji njegov štićenik bit će Baltazar Adam Krčelić. Biskup Branjug bio je i veliki mecena. Žar i sposobnost

kojima je obnavljao vjerski život na području svoje biskupije, tada znatno proširene nakon mira u Srijemskim Karlovcima, bio je popraćen darežljivošću i ukusom.

Hrvatska povijest umjetnosti pamti biskupa Branjuga po gradnji i opremanju niza crkava i drugih zdanja. Izdvajamo župnu crkvu svetog Ladislava u Pokupskom zbog dojmljive arhitekture čija je unutrašnjost u istome dahu opremljena kvalitetnim drvenim oltarima.²² Od liturgijskog namještaja, koji je biskup Branjug darivao crkvama u biskupiji, sačuvali su se do danas vrsni glavni oltari u župnoj crkvi u Bišupcu i zavjetnoj crkvi svetih Triju kraljeva u Kominu, bočni oltar i propovjedaonica u Čučerju, te propovjedaonica u franjevačkoj crkvi u Cerniku.²³ Trajni i javni znak biskupove darežljivosti u Zagrebu jest biskupski dvor,²⁴ monumentalno zdanje skladno uklopljeno između dviju renesansnih kula katedralne utvrde. Biskup je Branjug ostavio traga i u katedrali – od glavnog oltara iz njegova doba danas su ondje ostala dva velika relikvijara u obliku piramide odnosno obeliska (djelo mariborskog zlatara Reimanna), dok se u Riznici uz našeg biskupa vežu jedan od najupečatljivijih kaleža (rad gradačkog zlatara Vogtnera) te izražajan relikvijar svetoga Jurja, biskupovog imenjaka (rad mariborskog zlatara Zeckla).²⁵

Biskupa Branjuga pamti i povijest hrvatske književnosti kao pokrovitelja važnih edicija na kajkavskom, od pastoralnih priručnika isusovca Jurja Muliha *Posel apostolski* (1742.) i *Duhovna hrana* (1746.) do hagiografije *Življenje blaženoga Gazotti Augustina, zagrebačkoga biskupa* (1747.) Baltazara Adama Krčelića.

Prevoditelj Branjugova izdanja Gottijeve knjige *Vera ecclesia Christi* bio je Vincenzo Tommaso Covi, O.P. On je naslijedio profesora Gottija u Ilirsko-ugarskom kolegiju 1728. godine kada je potonji postao kardinalom te je premješten u Rim.²⁶ O Coviju se ne zna puno. U nas se spominje kao bolonjski profesor mladoga Baltazara Adama Krčelića u *Životu prečasnog muža Baltazara Adama Krčelića opata i kanonika zagrebačkog* Adama Alojzija Baričevića. Ondje piše da je dominikanac Covi »u to vrijeme među stanovnicima Bolonje bio na glasu zbog učenosti«.²⁷

Prevoditelj Vincenzo Tommaso Covi ujedno je i autor posvetnog predgovora upućenoga meceni Branjugu kojim započinje *Vera ecclesia Christi*. Posvetni predgovor započinje na desnoj stranici knjige, a na lijevoj stranici ga ilustrira naš grafički portret – slika posvetoprimca odnosno zaštitnika (sl. 2). Lik zagrebačkog biskupa bdije nad stranicama koje slijede. Prije negoli promotrimo portret, svrnimo nakratko pogled na predgovor. U njemu bolonjski dominikanac piše da je preveo na latinski Gottijevu knjigu kako bi je prenio drugim narodima. S obzirom na to da su njome uspješno bili odbijeni teološki napadi protestanata uz granice Italije, on smatra da bi i drugdje u svijetu ta knjiga mogla biti od pomoći u polemikama s nekatolicima, odnosno u njihovu obraćenju. Za tu je svrhu, nastavlja Covi, izabrao zaštitu upravo biskupa Branjuga premda je, kako kaže, mogao birati kojeg će mecenu odabrati. Objašnjava da je izabrao Branjuga stoga što je on još za studentskih dana u Ilirsko-ugarskom kolegiju u Bologni bio ljubitelj Gottijevih predavanja te se na njima isticao u oštrom raspravama. Dalje Covi piše

2. Giovanni Fabbri, *Portret zagrebačkog biskupa Jurja Branjuga*, bakrorez iz knjige Vincenza Lodovica Gottija *Vera ecclesia Christi* (...), Bologna, 1748., 19,1 × 13,3 cm, Metropolitanska knjižnica, Zagreb (foto: Paolo Mofardin, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb)

Giovanni Fabbri, Portrait of Zagreb's Bishop Juraj Branjug, copper engraving from Vincenzo Lodovico Gotti's Vera ecclesia Christi (...), Bologna, 1748, 19.1 × 13.3 cm, Metropolitan Library, Zagreb

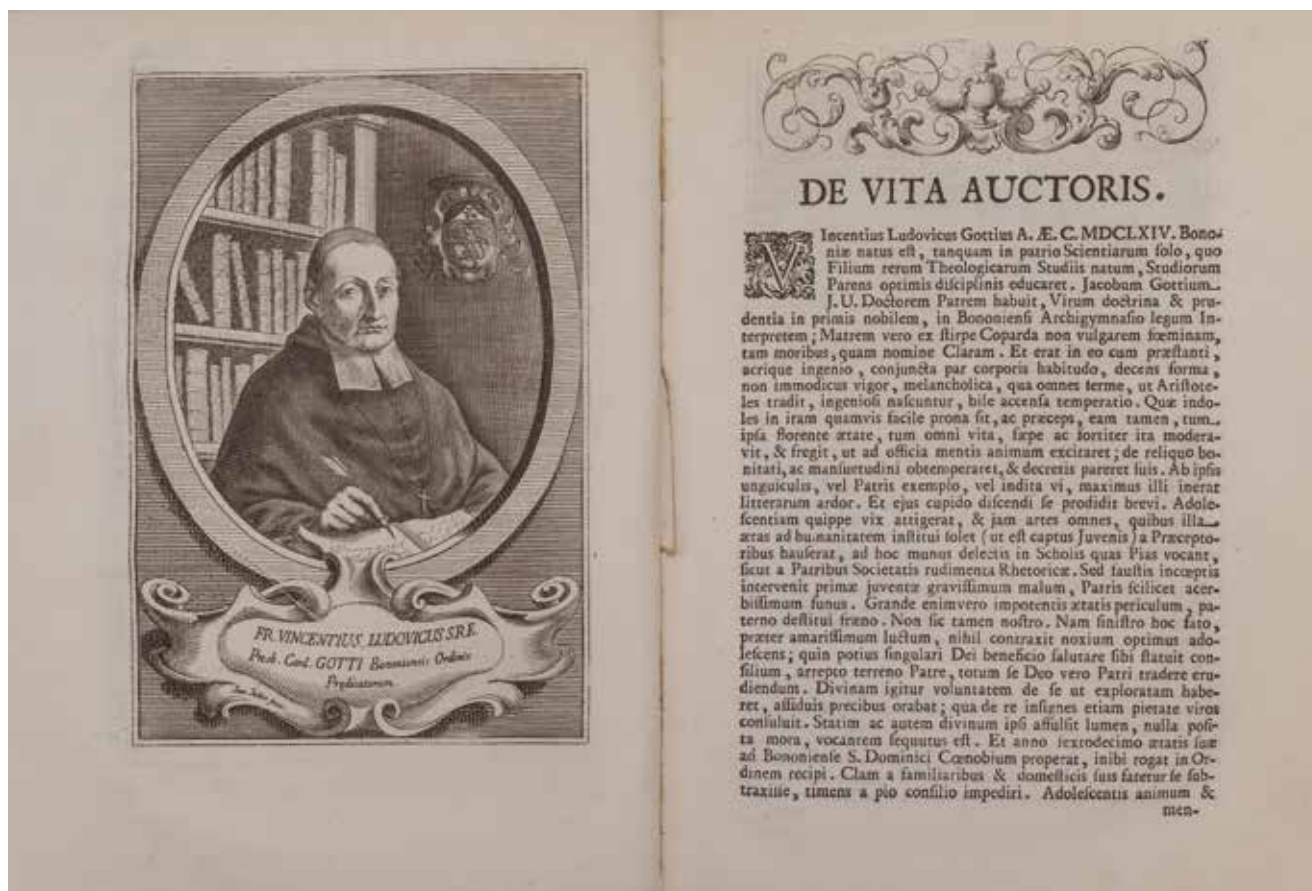
da je Branjug naslijedio od Gottija najizvršnije osobine te da u velikodušnom srcu zagrebačkog premeta nema veće brige od promicanja Katoličke Crkve u svojoj biskupiji. Premda su nam prebivališta udaljena, piše Covi, nije nam promakla »neustrašiva postojanost Tvoje apostolske revnosti« u suzbijanju protestantizma i pravoslavlja te poticanju unijačenja.²⁸

Grafički portret Jurja Branjuga (sl. 2) zamišljen je kao slika slike, odnosno kao grafička slika štafelajne slike. Prikazana uokvirena štafelajna slika ima ovalni oblik, stoji na arhitektonski oblikovanom postolju oslonjena na zid. Postolje konkavnih stranica (nalik na onodobna postolja poprsja) istak je pak zidne klupe koja s obje strane izlazi iz kadra. Ispred postolja u sredini postavljen je biskupov grb u baroknoj kartuši. Iza njena gornjeg dijela zrakasto i simetrično izviruju mitra i pastoral – simboli biskupske vlasti, službe i dostojanstva – dok je kartuša nadvišena krunom prikazanom u perspektivnom skraćanju. Kruna bi mogla biti simbol dviju kraljevskih službi zagrebačkih biskupa (koje se i navode na početku Covijeva posvetnog predgovora): »banski namjesnik slavnih kraljevstava Dalmacije, Hrvatske, Slavonije« te *consiliarius intimus* »svete carske i kraljevske visosti«. Na postolju teče natpis: »D. Georgius Branyugh / Episcopus

Zagrabienensis etc. etc«. Na njemu je dolje lijevo potpis autora: »Ioannes Fabbri fecit Bononiae«.

Grafički portret koncipiran kao slika slike česta je vrsta grafičkog portreta koja se pojavljivala u mnogim varijantama. Inačica portreta kao ovalne slike naslonjene o zid tipična je za razdoblje baroka i pojavljuje se tijekom prve polovice osamnaestog stoljeća. Taj tip grafičkoga, uglavnom knjižnog portreta najčešće nalazimo u opusima francuskih grafičara (Gilles Edmé Petit, Georg Friedrich Schmidt, Johann Georg Wille, Jean Daullé) te rjeđe kod talijanskih grafičara (Giovanni Antonio Faldoni, Francesco Bartolozzi). Grafički portret koji prikazuje sliku izloženu na zidu implicira *Galeriju znamenitih ličnosti*. Na taj je način portretirana osoba još nedvosmislenije uzdignuta u rang besmrtnika.

Na Fabbrijevu portretu biskup je Branjug prikazan kao dopojasna figura koja sjedi za radnim stolom. Dolje u prvome planu je isječak radnoga stola, postavljen je dijagonalno u odnosu na ravninu slike pa je tako posjednut i portretirani biskup. Biskup zauzima središnju okomitost os kadra: blizu je promatraču (lakat desne ruke izlazi iz kadra) i gleda ga. Desna mu je šaka oslonjena na istaknuti ugao stola, u njoj drži pismo. Na stolu je pribor za pisanje (čaha u kojoj su dva

3. Giovanni Fabbri, *Portret kardinala Vincenza Lodovica Gottija*, bakrorez iz knjige Vincenza Lodovica Gottija *Vera ecclesia Christi* (...), Bologna, 1748., 16,6 × 11,2 cm, Metropolitanska knjižnica, Zagreb (foto: Paolo Mofardin, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb)

Giovanni Fabbri, Portrait of Cardinal Vincenzo Lodovico Gotti, copper engraving from Vincenzo Lodovico Gotti's Vera ecclesia Christi (...), Bologna, 1748, 16.6 × 11.2 cm, Metropolitan Library, Zagreb

pera, tintarnica) te zvonice za poslugu. Na prstenjaku mu je biskupski prsten. Odjeven je u raskošnu mocetu, ima ovratnik, na glavi kapicu (lat. *pileolus*; tal. *zucchetto*), na prsima pektoral. Pozadinu kadra prekriva aranžirana zavjesa podignuta na desnoj strani karakterističnim visećim konopom s drškom u obliku čaške, čime se otvara nedefinirana dubina prostora. Na portretu Jurja Branjuga Giovanni Fabbri je vješto i smisleno upotrijebio karakteristične rekvizite barokne portretistike.

Lice biskupa Branjuga na bolonjskom portretu prikazuje čovjeka na početku starijih godina. Glava je izdužena, uvojci sijede kose su začesljani. Ima pogled usmjeren u promatrača, podočnjake, rimski odnosno orlovski nos te vidljiv obrazni mišić. Lice je ozbiljno i dostojanstveno, između strogosti i blagosti, nalik licima sa znanih biskupovih slikarskih portreta u Zagrebu u Nadbiskupskom dvoru,²⁹ Hrvatskom povijesnom muzeju (sl. 4)³⁰ te Muzeju za umjetnost i obrt (iz zbirke Ivana Kukuljevića Sakcinskoga).³¹ Pozadina na bolonjskom portretu, s aranžiranom zavjesom s karakterističnim visećim konopom odnosno drškom, nalikuje pak na pozadinu portreta iz Nadbiskupskog dvora i Hrvatskoga povijesnog muzeja.

Pretpostavljamo da je Giovanni Fabbri izradio grafički portret Jurja Branjuga služeći se kao predloškom nama ne-

znanim portretom Branjuga iz Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni. Ondje su, naime, bili izloženi portreti zagrebačkih biskupa (uz portrete papa, careva Svetoga Rimskog Carstva, kraljeva Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva i hrvatskih banova).³² Isključujemo mogućnost da je Fabbri uživo portretirao Branjuga. Prije svega, grafičari Fabbrijeva profila uglavnom su radili prema slikarskim predlošcima. Usto, nije zabilježeno da je Branjug tada bio u Bologni niti Fabbri u Zagrebu. Naposljetku, Branjug je na bolonjskoj grafici prikazan u istoj životnoj dobi u kojoj je prikazan i na starijim zagrebačkim portretima. Konačno, Branjugovo lice na bolonjskoj grafici ne odiše realizmom i psihološkom dubinom, što također upućuje na rad prema predlošku. Ljepota je ovog talijanskog portreta biskupa Branjuga u skladnoj realizaciji koncepta slike ovalne slike na postolju naslonjene na zid. Biskupov lik i fizionomija inače su uspjelije oblikovani na njegovim zagrebačkim portretima, djelima neznanih srednjoeuropskih slikara, među kojima se ističe portret iz Muzeja za umjetnost i obrt.

Spomenimo na ovom mjestu tipološku sličnost između grafičkog portreta biskupa Branjuga (sl. 2) i grafičkog portreta njegova štićenika Baltazara Adama Krčelića koji je nastao

4. Valentin Metzinger (?), *Portret zagrebačkog biskupa Jurja Branjuga*, oko 1735., ulje na platnu, 132 × 97 cm, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

Valentin Metzinger (?), *Portrait of Zagreb's Bishop Juraj Branjug*, ca. 1735, oil on canvas, 132 × 97 cm

5. Gustav Adolf Müller prema slici Josepha Jacobea, *Portret Baltazara Adama Krčelića*, 1749. – 1752., mezzotinto, 34 × 22,5 cm, Muzej grada Zagreba

Gustav Adolf Müller after a painting by Joseph Jacobea, *Portrait of Baltazar Adam Krčelić*, 1749–1752, mezzotint, 34 × 22.5 cm, Zagreb City Museum

nedugo potom u Beču (sl. 5). Na oba portreta portretirani je prikazan u ovalnoj slici naslonjenoj na zid koja stoji na postolju konkavnih stranica. Autoritet bolonjskoga biskupovog portreta (iz lako prenosive knjige) mogao je potaknuti anonimnog naručitelja Krčelićeva portreta ili pak njegova autora, Bečanina Gustava Adolfa Müllera, da se odluči upravo za taj tip grafičkog portreta.³³ No ta je sličnost možda i slučajna. Bečki grafičar Müller mogao je, naime, posegnuti za tim tipom portreta i bez poticaja iz Bologne. Kako god bilo, u tipološkoj sličnosti između portreta biskupa pokrovitelja i portreta njegova zahvalnog štićenika vidimo smisao, bio on plod namjere ili igra slučaja.

No vratimo se u našu knjigu. Nakon posvetnog predgovora prevoditelja Covija upućenoga meceni Branjugu, ilustriranoga meceninim portretom, slijedi drugi predgovor iz pera prevoditelja, *De vita Auctoris*, ilustriran portretom autora knjige Vincenza Lodovica Gottija (sl. 3). I ovaj je portret varijacija na temu slike ovalne slike. U razvedenoj baroknoj kartuši teče natpis: »Fr. Vincentius Ludovicus S. R. E. / Presb. Card. Gotti Bononiensis Ordinis / Praedicatorum«. Uz donji lijevi rub kartuše je potpis »Ioan Fabbri fecit«. Portretirani Gotti prikazan je u prvom planu kao dopojasna figura za

pisaćim stolom u radnoj sobi. U sredini pozadine je ugao sobe: na lijevom zidu je polica s knjigama, a na desnom zidu visi Gottijev kardinalski grb. Gotti je odjenut u mocetu, na glavi mu je kapica, oko vrata karakteristični ovratnik (lat. *biffa*; njem. *Beffchen*). Lice određuju oveće oči i oveći nos. Crte Gottijeva lica i dijelovi odjeće – posebice karakteristični nos, pramen koji izvire ispod kape po sredini čela ili ovratnik – nalikuju na istovrsne detalje s njegovih portreta kao što su slikarski portret iz Sveučilišne knjižnice u Bologni (koji pripada izvornoj zbirci portreta znamenitih ljudi)³⁴ ili grafički portret iz edicije *Effigies Cardinalium nunc viventium* (sl. 6).³⁵

No naš je grafički portret najbliži slikarskom portretu kardinala Gottija iz Hrvatskoga povijesnog muzeja (sl. 7).³⁶ Bio je izložen na nedavnoj izložbi o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom, a u katalogu je o njemu Marina Bregovac Pisk napisala: »neutvrđen slikar, Italija (?)«. ³⁷ S obzirom na to da portret kardinala Gottija iz Hrvatskoga povijesnog muzeja doista po stilskim osobinama upućuje na talijanskog majstora te da nalikuje na naš grafički portret, zaključujemo da bi posrijedi mogao biti portret kardinala Gottija iz Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni, zabilježen u inventaru Kolegija iz 1732. godine,³⁸ te da je ta slika bila predložak za našu grafiku. Ako

6. Gaspare Massi prema slici i crtežu Pietra Nelli, *Portret kardinala Vincenza Lodovica Gottija*, oko 1728., 22,5 × 16,3 cm, British Museum, London

Gaspare Massi after a painting and drawing by Pietro Nelli, Portrait of Cardinal Vincenzo Lodovico Gotti, ca. 1728, 22.5 × 16.3 cm, British Museum, London

je tako, portret kardinala Gottija iz Hrvatskoga povijesnog muzeja bio bi jedina nama znana sačuvana štafelajna slika iz Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni.

Slikarski portret kardinala Gottija iz Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni po svoj je prilici također bio izrađen darežljivošću biskupa Branjuga. To zaključujemo iz pisma od 7. srpnja 1728. godine u kojem rektor bolonjskog kolegija Josip Pogledić obavještava biskupa Branjuga o tome kako je kolegij svečano obilježio uzdignuće profesora Gottija na kardinalsku čast te o tome kako bi kolegij trebao imati portret tako važne ličnosti, izravno pitajući biskupa bi li on to mogao platiti: »Imaginem tam gloriosi magistri necdum habet Collegium. Si Illustrissimus et Reverendissimus Dominus illam voluerit fieri suis expensis, ego ero servus obedientissimus (...)«.³⁹ Premda nam nije poznato pismo kojim je biskup odgovorio, čini nam se izvjesnim da se darežljivi crkveni poglavar odazvao ovom pozivu odnosno da je poslao novce za portret kardinala Gottija.

Portret kardinala Gottija Hrvatskom je povijesnom muzeju darovao Ivan Kukuljević Sakcinski. U Kukuljevićevoj zbirci mogao se zateći posredstvom Kukuljevićeva prastrica Vuka (Wolfganga) Kukuljevića koji je bio jedan od istaknutijih zagrebačkih kanonika u doba biskupa Branjuga i koji je,

7. Neutvrđeni talijanski majstor, *Portret kardinala Vincenza Lodovica Gottija*, oko 1728., ulje na platnu, 95 × 76 cm, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

Unidentified Italian master, Portrait of Cardinal Vincenzo Lodovico Gotti, ca. 1728, oil on canvas, 95 × 76 cm, Croatian History Museum, Zagreb

na kraju, biskupu održao i posmrtni govor na hrvatskom jeziku. Posmrtni govor na latinskome održao je kanonik Grgur Josip Gašparić i taj je govor, koji ćemo poslije citirati, tiskan 1748. godine.

Portret kardinala Gottija iz Hrvatskoga povijesnog muzeja djelo je neizrazitoga talijanskog majstora kakvi su znali biti angažirani u prigodama kada je na brzinu i za manje novca trebalo zadovoljiti simboličku odnosno značenjsku funkciju slike. S druge strane, Fabbrijev grafički portret kardinala Gottija je kvalitetnije umjetničko djelo. On ispunjava i estetsku funkciju slike te samim time postiže i uspjeliji reprezentacijski učinak.

U Branjugovu pokroviteljstvu Gottijeve knjige s portretima mecene i autora prepoznavamo želju za reprezentacijom, ambiciju, samosvijest i kulturu. Knjiga, naime, s dva knjižna portreta je posebno izdanje. Prvo talijansko izdanje Gottijeve knjige (*La vera Chiesa di Christo*, Bologna: Costantino Pisarri, 1719.) te drugo izdanje na latinskome (Venezia: Typographia Balleoniana, 1750.) nisu opremljena portretima. K tome, njihovi inicijali i vinjete skromnije su razine oblikovanja od onih u Branjugovu izdanju (usporedimo, primjerice, inicijal na sl. 2 i 8).

8. Inicijal iz knjige Vincenza Lodovica Gottija *Vera ecclesia Christi* (...), Venecija, 1750., Metropolitanska knjižnica, Zagreb (foto: Paolo Mofardin, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb)

Initial from Vincenzo Lodovico Gotti's Vera ecclesia Christi (...), Venice, 1750, Metropolitan Library, Zagreb

Nije nam poznato kako je tekla narudžba Fabbrijevih portreta Jurja Branjuga i Vincenza Lodovica Gottija za knjigu *Vera ecclesia Christi*. No možemo pretpostaviti da je naručitelj bio prevoditelj knjige Vincenzo Tommaso Covi, profesor teologije na Ilirsko-ugarskom kolegiju u Bologni i ovom prigodom uživatelj Branjugova pokroviteljstva. On je bio priređivač knjige i po njegovoj je dominikanskoj »vezi« ona tiskana u dominikanskoj tiskari. No kako god bilo, projekt izdavanja knjige *Vera ecclesia Christi* s portretima mecene i autora neodvojiv je od Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni: autor Gotti i prevoditelj Covi bili su bivši odnosno tadašnji profesori kolegija, dok je pokrovitelj Branjug bio njegov *alumnus* te je u doba izdavanja knjige, kao zagrebački biskup, bio nadređen tadašnjem rektoru kolegija (od 1747. do 1749. godine rektor je bio zagrebački kanonik Juraj Aleksandar Malenić).⁴⁰ Rektor kolegija po svoj je prilici bio uključen u projekt i to ne samo kako bi omogućio Fabbriju da se upozna s predlošcima za portrete koje je imao napraviti nego je preko rektora mogla teći i komunikacija između zagrebačkog pokrovitelja i bolonjskog prevoditelja i izdavača te, naposljetku, i isplata financijskih sredstava za knjigu. Drugim riječima, edicija *Vera ecclesia Christi* Vincenza Lodovica Gottija iz 1748. godine dio je i kulturne i umjetničke baštine zagrebačkog Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni.

Autor portreta biskupa Branjuga i kardinala Gottija iz knjige *Vera ecclesia Christi* je bakrorezac Giovanni Fabbri (? – Bologna, 1777.), plodni i cijenjeni bolonjski grafičar svoga doba; godine 1761. postao je član Akademije Clementine (*Accademia Clementina*).⁴¹ Njegovi bakrorezi mahom su reprodukcije djela drugih umjetnika. Radio je knjižne grafike za najpoznatije bolonjske tiskare. Prva su mu potpisana djela iz 1736. godine – ilustracije za stihovanu priču Giulija Cesareo Crocea *L'dsgrazi d'Bertuldin dalla Zena* (tiskara Costantina Pisarrija). Radio je i botaničke i zoološke crteže za prestižni znanstveni časopis bolonjske Akademije znanosti (tiskara Dalla Volpe). Posljednje i najznačajnije Fabbrijevo djelo, ujedno i danas najspominjanije, jesu bakrorezi za ilustriranu knjigu *Il claustru di San Michele in Bosco di Bologna de' monaci olivetani* (...) Giampietra Zanottija (Dalla Volpe, 1776.). Bakrorezi prikazuju četrdeset zidnih slika iz poznatog klaustra benediktinskog samostana koje su naslikali Ludovico Carracci i njegovi učenici (Guido Reni i drugi) s prizorima iz života svetog Benedikta i svete Cecilije. S obzirom na to da

su te slike poslije uništene ili oštećene, Fabbrijeve su grafike danas dragocjeno svjedočanstvo o njima. No većina njegovih grafika nastala je po narudžbi raznih bolonjskih vjerskih i laičkih ustanova te je sakralne tematike. Posebno su zanimljive grafike koje prikazuju djela efemerne umjetnosti kao što su, primjerice, katafalk za papu Benedikta XIV. (Angelo Piò, 1758.), Božji grob (Mauro Tesi, 1765.), ili katafalk za cara Franju I. (Mauro Tesi, 1765.).

Fabbrijeva grafika katafalka za cara Franju I. (sl. 9) nastala je po narudžbi Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni te je otisnuta u knjižici (*avviso*) u izdanju kolegija: *De funere Francisci Romanorum electi Imperatoris* (...) (Dalla Volpe, 1766.). U tekstu se opisuje posmrtna svečanost za cara Franju I., supruga hrvatsko-ugarske kraljice Marije Terezije, koju je pod pokroviteljstvom zagrebačkog biskupa Franje Thauszyja organizirao rektor bolonjskog kolegija Ivan Škrgatić u župnoj crkvi svete Marije Magdalene u Bologni. Središnji dio te posmrtno scenografije bio je *castrum doloris* izrađen prema nacrtu tada vodećega mladog bolonjskog arhitekta Maura Tesija i providen skulpturama Dominica Pija (Piò).⁴² U knjižici se ovako opisuje ikonografija središnje figuralne skupine: »Onaj kip koji pak sjedi pod svodom, na povišenom mjestu, skinute krune i pokazuje medalju s likom uzvišenoga Franje – to je Carstvo. Drugi, koji stoji s desna Carstvu i tuguje, predstavlja ujedinjena kraljevstva Ugarske i Hrvatske. Drugi kip s lijeva genij je jednog i drugog kraljevstva koji zbog toga podiže zastavu Ugarske i Hrvatske.«⁴³ Fabbrijev bakrorez katafalka izveden je prema crtežu njegova projektanta Maura Tesija. Na dnu grafičkog lista su potpisi autora: lijevo »Maurus Tesi Inventor delineavit«, desno »Ioannes Fabbri sculpsit«.

Ta je grafika, sada znamo, drugi rad koji je Giovanni Fabbri radio za hrvatske pokrovitelje u Bologni, osamnaest godina nakon što je izradio portrete biskupa Branjuga i kardinala Gottija za Branjugovo izdanje *Vera ecclesia Christi*. U prethodnom stoljeću dva je puta za zagrebačke naručitelje u Bologni radio i poznati bolonjski grafičar Giuseppe Maria Mitelli, izradivši 1684. godine grafički list *Gran prodezza di soldato croato* te portret zagrebačkog biskupa Martina Borkovića.⁴⁴ Naposljetku, dva je puta za zagrebačke naručitelje u Bologni radio i slikar Gioacchino Pizzoli, autor najveće umjetničke narudžbe u Kolegiju, zidnih slika u refektoriju (1700.) te nesačuvane *prospettive* u dvorištu zdanja.⁴⁵ Favoriziranje određenih umjetnika s kojima je naručitelj prethodno bio zadovoljan bila je (i ostala) uvriježena praksa.

Odnos profesora Gottija i studenta Branjuga, poslije kardinala Gottija i biskupa Branjuga, bio je odnos uzajamne naklonosti i poštovanja te je potrajao čitavog života. O njemu smo već saznali u prevoditeljevom predgovoru knjizi *Vera ecclesia Christi* (1748.). No o njemu doznajemo i iz hrvatskih izvora. Primjerice, Baltazar Adam Krčelić u svom već spomenutom djelu *Življenju blaženoga Gazotti Augustina* (1747.), u posvetnom poglavlju upućenom meceni Branjugu, piše: »(...) pod vekivečnoga spominka kardinalom Gotti Ludoviku navučitelu tulikom, kuliko ga duboke vnoge knige čine njegove, tak napreduval si da ljubav, radost i dragost njegova bil si.«⁴⁶ Potom Krčelić u *Životopisu Jurja Branjuga* (1748.)

9. Giovanni Fabbri prema crtežu Maura Tesija, *Katafalk za cara Franju I.*, iz knjižice *De funere Francisci Romanorum electi Imperatoris* (...), Bologna, 1766., 37 × 24 cm, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

Giovanni Fabbri after a drawing by Mauro Tesi, Catafalque for Emperor Francis I, from the booklet De funere Francisci Romanorum electi Imperatoris (...), Bologna, 1766, 37 × 24 cm, National and University Library, Zagreb

piše slično kada govori o biskupovim studentskim danima, u prijevodu s latinskoga: »Odatle je [sa studija u Beču gdje je bio pitomac Hrvatskog kolegija; op. a.] prešao na studij teologije u Bolognu, gdje je kod Lodovica Gottija, dominikanca i kasnijega kardinala, poznatog muža, kojega su brojne knjige, što ih je izdao, učinile besmrtnim, postigao sjajne uspjehe u teologiji i bio prvi među svima, pa ga je taj veleučeni muž uvijek spominjao i isticao kao uzor. Pred njim je također branio tezu iz teologije«. ⁴⁷ A u posmrtnom govoru u čast biskupa Branjuga kanonik Grgur Josip Gašparić naširoko govori o njemu kao o učeniku dostojnom učitelja (Gottija) poantirajući biblijskim citatom: »Filius sapiens gloria est Patris« (Izr. 10,1). ⁴⁸

Kada je 1728. godine Gotti postao kardinalom, rektor bolonjskog kolegija Pogledić odmah je o tome obavijestio biskupa Branjuga ⁴⁹ koji je nato pismom čestitao svom bivšem profe-

soru na promaknuću. Zatim mu je kardinal Gotti uzvratilo pismom zahvale iz Rima. ⁵⁰

U sljedećem desetljeću Gotti je pomogao da zagrebački kanonici dobiju papinski privilegij nošenja svečanoga korskog odijela. To bilježi Krčelić u odlomku Branjugove biografije o biskupovoj brizi o časti svećenstva i kaptola: »Dok su prije kanonici imali različita korska odijela, njegovim zauzimanjem preko kardinala Gottija Klement XII. dade svima jednako prelatsko odijelo. To su manje pametni ljudi netočno shvatili, kao da je za njegova biskupovanja uvedena u kaptol nekakva raskoš, što ipak ne stoji«. ⁵¹ Riječ je o privilegiju koji je Zagrebačkoj Crkvi dao papa Klement XII. 1735. godine, a kojim se dopušta zagrebačkim kanonicima nositi roketu (lat. *rochetum*; tal. *rocchetto*) i mocetu ljubičaste boje (tal. *mozzetta*). ⁵² Otada su se zagrebački kanonici vizualno isticali svojim ruhom, odjećom su bili sličniji biskupu nego ostalome kleru. U tom posebnom kanoničkom ruhu prikazan je na portretima, primjerice, Baltazar Adam Krčelić (sl. 5). Ta odjevna novina odmah je poprimila auru tradicije u imaginaciji zagrebačkih kanonika i umjetnika, pa su se u baroknim likovnim djelima tako odjeveni prikazivali srednjovjekovni zagrebački kanonici, primjerice na grafici iz *Cantuale processionum* (Beč, 1751.) ⁵³ ili na slici *Kaptol zagrebački darovatelj pavlinskog samostana u Remetama 1347. godine* iz Hrvatskoga povijesnog muzeja ⁵⁴ (za koju sada možemo pouzdano zaključiti da nije mogla nastati prije 1735. godine).

Krčelić Gottija spominje i u odlomku Branjugove biografije gdje se govori o biskupovoj darežljivosti (to je odlomak u kojem se oslikava lik velikog mecene). Ondje piše: »Svom negdašnjem učitelju u teologiji kardinalu Gottiju poslao je iz zahvalnosti dosta vrijednih darova«. ⁵⁵ Kanonik Gašparić u već spomenutom posmrtnom govoru u čast biskupa Branjuga spominje darove za Gottija »od najčišćeg srebra«. ⁵⁶ Taj Branjugov dar potvrđen je i preciziran u pismima upućenima biskupu koja se čuvaju u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu. Iz pisama koje je biskupu iz Beča pisao rektor tamošnjega Hrvatskog kolegija, zagrebački kanonik Juraj Reš u lipnju i srpnju 1739. godine saznajemo da je on sa svojim prethodnikom, kanonikom Vukom Kukuljevićem ugovorio izradu srebrnog kompleta za kardinala Gottija s bečkim zlatarom čije prezime Reš piše Maier odnosno Mayer. ⁵⁷ Jedinu bečki zlatar toga doba koji bi odgovarao ovoj transkripciji prezimena jest Johann Leopold Mayr. ⁵⁸ U Muzeju primijenjenih umjetnosti u Budimpešti čuva se jedan njegov pladanj s nogom. ⁵⁹ Premda je Johann Leopold Mayr umro 1731. godine, njegova je radionica nastavila s radom. ⁶⁰ Možemo zaključiti da je srebrnina za kardinala Gottija naručena kod Mayrova sina, odnosno u radionici Mayr. Iz istog pisma saznajemo da je bečki zlatar Mayr Rešu pokazivao crteže predmeta čiju su izradu dogovarali. Branjugova srebrnina za Gottija putovala je potom od Beča do Zagreba (uz kanonika Magdića) ⁶¹ pa odande do Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni (uz rektora Gašparića). Gašparić obavještava biskupa u veljači 1740. godine da je srebrnina za kardinala Gottija sretno stigla u Bolognu te da će uskoro biti poslana po jednom trgovcu u Rim. U tom pismu piše da je upravo umro papa Klement XII. te

da bolonjski propovjednici predviđaju da će Gotti, prema Malahijinom proročanstvu, postati papa.⁶² U ožujku Gašparić piše biskupu da će mu kardinal odgovoriti čim dobije pošiljku.⁶³ Kada je kardinal Gotti konačno primio pošiljku odnosno dar biskupa Branjuga, napisao je 26. ožujka 1740. godine zagrebačkom biskupu pismo zahvale iz kojega saznajemo da je dobio »pelvis argentea cum suo fusorio, nec non duo candelabra argentea cum suo emunctorio«; dakle dva srebrna kompleta: pladanj s vrčem za pranje ruku prije euharistije te dva svijećnjaka s napravom za gašenje svijeća.⁶⁴ U činjenici da biskup Branjug srebrne liturgijske predmete za kardinala Gottija naručuje u Beču (a ne u Bologni, primjerice) možda možemo prepoznati želju da se talijanskom prelatu pokloni neobičniji poklon s pečatom srednjoeuropske sredine. U sljedećim pismima koja su rektori Gašparić iz Bologne i Reš iz Beča pisali biskupu toga proljeća iznose se predviđanja da će Gotti postati papa.⁶⁵ Kanonik Gašparić piše da kada bi se to dogodilo,

Bologna bi bila ushićena, a od »našeg Kolegija bi dobila najveličanstveniji pljesak«.⁶⁶

Pokroviteljstvo Jurja Branjuga nad latinskim izdanjem Gottijeve knjige posljednji je i bezuvjetni znak poštovanja učenika prema učitelju. Kada je *Vera ecclesia Christi* ugledala svjetlo dana 1748. godine, Gotti je bio mrtav već šest godina, a Branjug će te godine umrijeti. Već smo prije spomenuli da se u tom činu darežljivosti biskupa Branjuga zrcali želja za reprezentacijom. No Branjugovo pokroviteljstvo nad Gottijevom knjigom naposljetku je i izraz kolektivnog poštovanja Zagrebačke Crkve, kako prema općoj Crkvi, tako i prema Sveučilištu u Bologni kao institucionalnom okviru visokoškolske naobrazbe u Zagrebačkoj biskupiji. Takvim posebnim knjižnim izdanjem, nad kojim bdiju portreti hrvatskoga biskupa i talijanskoga teologa i kardinala, Zagrebačka se biskupija predstavlja i pozicionira u međunarodnoj mreži katoličke teološke izvrsnosti i prestiža.

Bilješke

* Ovaj rad nastao je u sklopu znanstvenoistraživačkog projekta Instituta za povijest umjetnosti *Između srednje Europe i Mediterana – umjetnička baština kontinentalne Hrvatske u srednjem i ranom novom vijeku* (ISEM, 2023. – 2027.) koji financira Europska unija – NextGenerationEU.

1
TEODORA SHEK BRNARDIĆ, *Svijet Baltazara Adama Krčelića – Obrazovanje na razmeđu tridentskog katolicizma i katoličkog prosvjetiteljstva*, Zagreb, 2009., 122–123, sl. 18, 38, 43.

2
Portreti historijskih ličnosti (Iz Grafičke zbirke Arhiva Hrvatske), katalog izložbe (prir. Stella Ubel), Zagreb, 1968., kat. br. 15.

3
OLGA ŠOJAT, Juraj Mulih (1694–1754) kao kajkavski pisac i kao kulturno-prosvjetni radnik, *Kaj*, XVI/5–6 (1983.), 60, 174.

4
http://www.arhiv.hr/portals/0/_DigitalniArhiv/Portreti/Portreti-B-0060.htm.

5
MARIJANA SCHNEIDER, *Portreti 16–18. stoljeća*, Zagreb, 1982., 64–65.

6
MARINA BREGOVAC PISK, *Portreti u Zbirci grafika Hrvatskog povijesnog muzeja*, Zagreb, 2008., 89, 7, 11.

7
MARIJANA SCHNEIDER (bilj. 5), 102.

8
MARINA BREGOVAC PISK (bilj. 6), 168–169.

9
MATIJA GALINA, *Katalog knjiga zbirke Croatica Knjižnice Nadbiskupsko bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu izdanih do 1800. godine*, diplomski rad (mentorica izv. prof. dr. sc. Ana Barbarić), Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2016., 47–48.

10
<https://marques.crai.ub.edu/en/printer/a12915920>; O Tommasu Colliju i Tiskari svetoga Tome Akvinskog: MARINELLA PIGOZZI (ur.) *Nuptialia. I libretti per nozze della Biblioteca Comunale dell'Archiginnasio di Bologna*, Bologna, 2010., 271–273.

11
NICOLAS-SYLVESTRE BERGIER, *Dizionario enciclopedico della teologia* (...), sv. 8 (prev. i prir. Clemente Biagi), Venezia, 1830., 241.

12
»L'opera, considerata la più completa e sistematica difesa del cattolicesimo esistente in lingua italiana (...).« DARIO BUSOLINI, Gotti, Vincenzo Lodovico, u: *Dizionario biografico degli italiani*, sv. 58, Roma, 2002. Mrežno izdanje.

13
DARIO BUSOLINI (bilj. 12).

14
TEODORA SHEK BRNARDIĆ (bilj. 1), 122–123, sl. 38, 43.

15
KAMILO DOČKAL, *Collegium Ungarico-Illyricum Bononiae 1553 fundatum, pars II.*, strojopis u Nadbiskupijском arhivu u Zagrebu, 579, 624, 635, 652, 659.

16
Zahvaljujem Emiliji Domazet iz Metropolitanske knjižnice na ovom podatku te na susretljivosti i pomoći u istraživanju.

17
VALENTINA PETRIC, *Knjižnica župne crkve Blažene Djevice Marije u Mariji Bistrici – povijesni razvoj i ustroj knjižnice od 1704. do 1942. godine*, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, 2013., 19, 26.

18
DANKO ŠOUREK, The Architectural History of the Illyrian-Hungarian College in Bologna, *RIHA Journal*, 0205 (25 February 2019), DOI: <https://journals.ub.uni-heidelberg.de/index.php/rihajournal/article/view/69935/63279> (pristupljeno 13. rujna 2022.).

19
DANIEL PREMERL, *Bolonjske slike hrvatske povijesti – Politička ikonografija zidnih slika u Ilirsko-ugarskom kolegiju u Bolonji*, Zagreb, 2014. Ubrzo je rektor Juraj Patačić dao naslikati svoj zidni portret nad vratima u trijemu prvog kata, a počeli su se oslikavati i svodovi dvorišnog trijema grbovima pitomaca među kojima će se poslije naći i grb biskupa Branjuga. DANKO ŠOUREK, »Zagrebački grbovnik« u Bologni: zidne slike u trijemu Ilirsko-ugarskog kolegija, u: Ana Marinković – Ana Munk (ur.), *Likovne umjetnosti, arhitektura i povijesni identiteti. Zbornik radova znanstvenog skupa "Dani Cvita Fiskovića" održanog 2016. godine*, Zagreb, 2018., 125–126.

20
GIAN PAOLO BRIZZI, Il Collegio e la città. Ungheresi e Croati nella città degli studi, u: Gian Paolo Brizzi – Maria Luisa Accorsi (ur.), *Annali del Collegio Ungaro-Ilirico di Bologna 1553–1764*, Bologna, 1988., xviii, xxiv; DANKO ŠOUREK (bilj. 19), 125; ZRINKA BLAŽEVIĆ – DANIEL PREMERL, *Christianae Reipublicae Propugnator: reformnokatolička mitopoetika bana Tome Erdödyja (1558–1624)*, u: Zrinka Blažević – Lahorka Plejić Poje (ur.), *Tridentska baština – katolička obnova i konfesionalizacija u hrvatskim zemljama*, Zagreb, 2016., 406.

21
Branjuga je kralj imenovao biskupom 1723. godine. Papa ga je potvrdio 1727. godine. Za biskupa je zaređen i ustoličen 1728. godine. ANTE SEKULIĆ, Juraj Branjug 1723–1748., u: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi* (ur. Franko Mirošević), Zagreb, 1995., 392–397; ANDRIJA LUKINOVIĆ, *Zagreb – devetstoljetna biskupija*, Zagreb, 1995., 237–245; JOSIP BUTURAC, Branjug, Juraj (Branyugh), u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 2, Zagreb, 1989., 273; JOSIP BUTURAC, *Zagrebački biskupi i nadbiskupi 1094.–1944.*, u: *Kulturno povijesni zbornik Zagrebačke nadbiskupije u spomen 850. godišnjice osnutka*, Zagreb, 1944., 58.

22
DUBRAVKA BOTICA, *Barokne četverolisne crkve u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Prilog istraživanju tipologije sakralne arhitekture 18. stoljeća*, Zagreb, 2015., 36–61, 165–169; DUBRAVKA BOTICA, Die Werkstatt Johann Georg Stenggs und ihre Auswirkungen auf die Sakralarchitektur in Nordkroatien, *Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege*, LXXV/3–4 (2021.), 195–205; KATARINA HORVAT-LEVAJ, *Barokna arhitektura*, Zagreb, 2015., 233–238; DUBRAVKA BOTICA – DANKO ŠOUREK, Oltari u župnoj crkvi sv. Ladislava u Pokupskom – prilog tipologiji arhitekture oltara u XVIII. stoljeću, *Portal*, 5 (2014.), 179–191.

23
DORIS BARIČEVIĆ, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, Zagreb, 2008., 102–111.

24

KATARINA HORVAT-LEVAJ (bilj. 22), 560–564.

25

IVO LENTIĆ, Predmeti od metala u Riznici zagrebačke katedrale, u: *Riznica zagrebačke katedrale* (ur. Zdenka Munk et al.), Zagreb, 1987., 174–175, 178 – 179, 196–198.

26

TEODORA SHEK BRNARDIĆ (bilj. 1), 122.

27

ADAM ALOJZIJE BARIČEVIĆ, Život prečasnog muža Baltazara Adama Krčelića, opata i kanonika zagrebačkog, *Zaprešićki godišnjak* 1995., 5 (1996.), 51; TEODORA SHEK BRNARDIĆ (bilj. 1), 122.

28

Prijepis posvetnog predgovora:

»Excellentissimo, illustrissimo,
et reverendissimo domino

D. Georgio Branyugh

Dei, et Apostolicae Sedis gratia Episcopo Zagradiensi, Abbati
Beatae Mariae Virginis de Topuska, Comitatus de Berzencze

Supremo ac perpetuo Comiti, Inclytorum Regnorum

Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Locumtenenti

Banali, Sacrae Caesareae, Regiaeque Majestatis

Consiliario intimo actuali

Fr. Vincentius Thomas Covi

Ordinis Praedicatorum S. T. M., Bononiensis Universitatis, et
Almi Collegii

Illyro-Hungarici Lector Theologus

S. P. D.

Ea nimirum me ratio ad hujus Operis latinam versionem maxime impulit, quod, cum eximius ejus Auctor, Eminentissimus Cardinalis Gottius, circa Italiae fines, Jacobi Picenini, aliorumque Verae Ecclesiae Christi hostium temerarios ausus hac ratione omnino retuderit; optimum videbatur, hujus rei exemplar, latinis litteris consignatum, ad exterarum nationes transmitti, quo tot haereticae pravitate infecta semina, quae per agrum Dominicum, veluti dispersa zizania, ubique terrarum insolescunt, commode possent de suo errore ac falsitate in bonam frugem converti. Veritas tamen obvoluta mysteriis, exiguo praesertim, ac rudi meo pronuntiata sermone, quod eam negantium mentes excutiat, idoneis eget Assertoribus, ac validis praemuniri praesidiis. Quocirca, cum de Patrono ipsi adiscendo mecum ipse revolverem, cujus auctoritate et gratia prima haec pars de Signis Verae Ecclesiae latius excurreret, et loquentium mendacium ora contineret, praestantissimam Tutelam Tuam, Excellentissime ac Reverendissime Praesul, ceteris quibuscunque praeferendam duxi, quem certissime novi, et praeclarissimum Auctoris nomen, et Rei Ecclesiasticae negotia habere carissima. Enimvero Tu de doctrina, et Scriptis Eminentissimi Gottii, tam benigne sentire, quam acute disserere assuevisti, qui, dum Bononiae in Almo Collegio Illyro-Hungarico alumnus versabar, theologicis praeceptis ex illius uberrimo fonte haustis, tum in eum gratissimam, ac devotam mentem, tum insigne quoddam, omnigena eruditione refertum, virtutis suae specimen deinceps retulisti; sed et amplissimo ac magnamino Cordi tuo nulla Sanctorum, ac intimior cura inedit, quam Verae Ecclesiae Dei justissimam causam promovere, in his praesertim Illyrii, ac Pannoniae partibus, ubi Ecclesiastica et seculari ornatus potestate, divina et humana pio prudentique consilio ita moderaris, ut rebellium fidei audaciam coercere, errantibus vero, ac vagis, viam consequendae veritatis nunquam cesses ostendere. Neque enim, locis licet longe dissitis, latere nos potuit intrepida

Apostolici zeli tui constantia, qua procul a finibus Zagradiensis Dioecesis tuae omnibus exactis suspectae fidei Sectariis, nullum deinde accessum, nec cum ovibus pascuae tuae commercium ullum habere, quocunque praetextu, permittis. Quod et adversus graecam Schismaticorum perfidiam facis, in favorem Unitorum, illis exilia, et poenas, istis patrocinium largiendo, et gratias. Hinc fortunatissime factum est, Te Duce, ac Pastore Vigilantissimo, etsi tam multae, tam variae, tam perniciosae Haeresum, ac Schismatum Sectae vicina tua depraedentur, et confiniis prope tuis insidiantur, in Provinciis tamen Pastoralis Custodiae Tuae commissis, una sit atque integra omnium fidei professio, una doctrinae veritas, una morum pietas, una denique cum Sancta Romana Ecclesia, quae Verae Ecclesiae Christi legitimum Caput est, et Centrum, perfecta communio. Hae Excellentissime ac Reverendissime Domine momenta ea sunt praecipua, quae me non tam moveant, quam urgeant hanc qualemcunque versionem Tibi summo corde, et animo devovere: munusculum sane, ex me, levissimum, et tanto Praesule minus forte dignum; quod tamen fidenter Tibi proferre non vereor, ratus illud Te gratiose accepturum, tum ex merito causae, quam strenue defendit, tum ex dignitate Eminentissimi Auctoris, quem in fronte gerit. Cujus Vitae, breve quidem, ac rude, sincerum tamen et simplex commentariolum praemisi, ut praeclarissimi Viri, omnium virtutum, ac Scientiarum ornatissimi, Tui quondam Praeceptoris, omni autem aetate benemeriti, ac amantissimi, utcunque expressam imaginem sub oculis habeas. In qua praestantissima excelsi animi tui lineamenta conspicias; Indolem scilicet illam Tuam magnanimam, candidam, religiosam, pastoralis zelo fervidam, Dei gloriam anhelantem, quae Te Episcopatu dignum, et omni, ac majori qua fulges dignitate, meritissimum fecit. Vale plurimum, et salve; Teque Ecclesiae tuae bono, Pannoniae, atque Illyrii [!] ornamento, ac splendori, diuturnum, atque incolumen praesta.

Dabam Bononiae ex nostro S. Patris Dominicis Coenobio Kal. Martii MDCCXLVIII.

VINCENTIUS LUDOVICUS GOTTIUS, *Vera ecclesia Christi signis ac dogmatibus demonstrata contra Jacobi Picenini Apologiam pro reformatoribus et religione reformata atque ejus Religionis triumphum*, Tomus I., Bononiae, 1748., s. p.

29

Portret je reproduciran u: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi* (ur. Franko Mirošević), Zagreb, 1995., 392; *Sveti trag. Devetsto godina umjetnosti Zagrebačke nadbiskupije: 1094. – 1994.* (ur. Tugomir Lukšić – Ivanka Reberski), Zagreb, 1994., 79.

30

MARIJANA SCHNEIDER (bilj. 5), 64, sl. 37; MARINA BREGOVAC PISK, 473. Juraj Branjug, u: *Od svagdane do blagdane. Barok u Hrvatskoj* (ur. Vladimir Maleković), Zagreb, 1993., 418; ANICA CEVC, *Valentin Metzinger*, Ljubljana, 2000., 28, 130–131.

31

Skriveno blago Muzeja za umjetnost i obrt, Zagreb (ur. Anđelka Galić), Zagreb, 2005., 35; MARINA BREGOVAC PISK, 8.19. Biskup Juraj Branjug, u: *Ivan Kukuljević Sakcinski – začetnik hrvatskog identiteta* (ur. Ljerka Šimunić – Kristian Gotić), Zagreb – Varaždin, 2016., 250–251.

32

DANKO ŠOUREK, O likovnoj opremi XVIII. stoljeća u inventarima Ilirsko-ugarskog kolegija u Bologni, neobjavljeni rukopis.

33

O Krčelicevom portretu vidi: DANIEL PREMERL, Portreti Baltazara Adama Krčelića, u: *Legatum pro anima. Zbornik radova u čast Marku Petraku* (ur. Tomislav Karlović – Elizabeta Ivičević Karas), Zagreb, 2024., 893–910.

- 34
Zbirku portreta Sveučilištu je oporučno poklonio kardinal Filippo Maria Monti 1754. godine. <https://archivistorico.unibo.it/it/patrimonio-documentario/quadreria?record=19342>
- 35
The British Museum, London, https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_Bb-9-243 https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1848-0304-139
- 36
Vincenza Lodovica Gottija na tom je slikarskom portretu iz Hrvatskoga povijesnog muzeja identificirala Marijana Schneider na temelju sličnosti s Fabbrijevim grafičkim portretom Gottija iz istoga muzeja. MARIJANA SCHNEIDER (bilj. 5), 102; MARINA BREGOVAC PISK, Ivan Kukuljević Sakcinski kao darovatelj Narodnog muzeja i sakupljač predmeta za Muzej, u: *Ivan Kukuljević Sakcinski – začetnik hrvatskog identiteta* (ur. Ljerka Šimunić – Kristian Gotić), Zagreb–Varaždin, 2016., 157.
- 37
MARINA BREGOVAC PISK, 10.8. Vincenzo Lodovico Gotti, u: *Ivan Kukuljević Sakcinski – začetnik hrvatskog identiteta* (ur. Ljerka Šimunić – Kristian Gotić), Zagreb–Varaždin, 2016., 271.
- 38
»In Inferiori foresteria imagines. Leopoldi caesaris et Iosephi aequales; Caroli caesaris et imperatricis aequales; Cardinalis Gotti; Papae Ottoboni; Caroli Lotharingiae Ducis; Emerici Esterhazi ep[iscop]i Zagr[abiensis]; S. Budimiri Regis Illyrici; S. Quirini ep[iscop]i Scisciensis; S. Augustini ep[iscop]i Zagr[abiensis]; S. Hieronimi; S. Stephani Regis Hung[ariae]; S. Emerici Ducis Sclavoniae; S. Ladislai Regis Hung[ariae]; S. Martini; S. Elizabethae«. Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu (dalje: NAZ), *Acta Collegii Bononiensis*, 2, f. 470r. DANKO ŠOUREK (bilj. 32).
- 39
NAZ, *Epistolae missiles originales ad episcopos Zagrabienses* (dalje: *Epistolae*), 76, Bononiae, 7. Iulii 1728.
- 40
GIAN PAOLO BRIZZI – MARIA LUISA ACCORSI (ur.), *Annali del Collegio Ungaro-Illirico di Bologna 1553–1764*, Bologna, 1988., 282–293.
- 41
MARIA CRISTINA MISITI, Fabbri, Giovanni, u: *Dizionario biografico degli italiani*, sv. 43, Roma, 1993. Mrežno izdanje; ANDREW JOHN MARTIN, Fabbri, Giovanni, u: *Saur Allgemeines Künstlerlexikon*, sv. 36, München – Leipzig, 2003., 23.
- 42
DANIEL PREMERL, The Meaning of Emperor Francis I's Funeral in Bologna, *IKON*, 4 (2011.), 243–256.
- 43
Prevela Iva Kurelac. »Jam vero, quod sub fornice in sublime loco sedet dejecta Corona, exhibetque FRANCISCI Augusti Numisma, Imperium est: alterum stans in parte dextera Imperii, ac dolens conjuncta praesefert Regna Hungariae, atque Croatiae: in laeva alterum utriusque Regni Genium, qui eapropter vexillum Hungariae, Et Croatiae evehit (...)«. Ostali dio teksta iz knjižice *De funere Francisci Romanorum electi Imperatoris* (...), Bologna, 1766. transkribiran je u: DANIEL PREMERL (bilj. 42), 251–252.
- 44
DANIEL PREMERL, The Great Bravery of Croatian Soldier by Giuseppe Maria Mitelli, *Il Capitale culturale*, Supplementi 07 (2018.), 213–224.
- 45
DANIEL PREMERL (bilj. 19); DANKO ŠOUREK (bilj. 19), 29.
- 46
Življenje blaženoga Gazotti Auguština, Zagreb, 1747. Citat donosimo prema prijepisu Alojza Jembriha u suvremenoj latiničkoj grafiji. ALOJZ JEMBRIH, Krčelićevo Življenje blaženoga Auguština Kažotića (1747.), u: *Zaprešički godišnjak 1997.*, 7 (1998.), 193.
- 47
BALTAZAR ADAM KRČELIĆ, *Annuae ili historija, 1748–1767* (prev. Veljko Gortan), Zagreb, 1952., 537.
- 48
GREGORIUS JOSEPHUS GASPARICH, *Turdus aetate postremus, praestantia primus, unicus e suis superstes, implacabili mortis jaculo de junipero prostratus (...) in exequiis (...) Georgii de Branjugh* (...), Zagrabiae, 1748.
- 49
NAZ, *Epistolae*, 76, Bononiae, 5. Maii 1728.
- 50
NAZ, *Epistolae*, 76, Romae, 10. Iulii 1728.
- 51
BALTAZAR ADAM KRČELIĆ (bilj. 47), 542.
- 52
LJUDEVIT IVANČAN, Zagrebački kaptol (1093 – 1932) u: *Croatia sacra*, II/4 (1932.), 201–203.
- 53
Grafika se može vidjeti u: *Kulturno poviestni zbornik zagrebačke nadbiskupije u spomen 850. godišnjice osnutka, sv. I.* (ur. Dragutin Kniewald), Zagreb, 1944., iza str. 40.
- 54
O slici vidi: MARINA BREGOVAC PISK, 10.18. Kaptol zagrebački, u: *Ivan Kukuljević Sakcinski – začetnik hrvatskog identiteta* (ur. Ljerka Šimunić – Kristian Gotić), Zagreb – Varaždin, 2016., 277.
- 55
BALTAZAR ADAM KRČELIĆ (bilj. 47), 541.
- 56
»Ex argento igitur purissimo candelabra duo, ampullas, tintinnabulum, pelvim et malluvium, omnia affabre, ac caelato labore facta, talem utpote apparatus, qui purpuratum Ecclesiae Principem maxime deceat, munificus aequae, ac gratus Magistro discipulus, donum misit«. GREGORIUS JOSEPHUS GASPARICH (bilj. 48). Gašparić, dakle, spominje dva svijećnjaka, ampule, zvonce, zdjelu i umivaonik.
- 57
»In ultimis meis ad Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Praesulem datis literis nihil perscripsi de Argentaria transmittenda et offerenda Eminentissimo Cardinali Gotti, ex eo quam maxime quia ad id Tempus nihil certi et stabilis circa eandem concludere poteram cum Argentifabro, cui tanquam magis perito opus hoc elaborandum comitti deberet; nunc vero non nihil alleviatus pretii (?) ab eodem Artifice mihi Deliniationem aliquam singularem Exhiberi. Qua exhibita et bene pensata iudicabam una cum Domino Kukuljevich Argentariam desideratam secundum eam representationem elaboratam representari posse cum honore Eminentissimo Gotti. Verum praetium eiusdem erit, inclusis binis Candelabris, Emunctorio et Argenteo eiusdem Pede, Rhenensium 360 circiter, praeter id quod in Transmissione eiusdem in Telonio solvi debebit. Qua propter Antequam fato Artifici dictum opus elaborandum comittatur ultroneas post hanc

expositionem optarem habere Dispositiones Illustrissimi Domini Praesulis. Qua causam Domini Illustrissimi concernunt, recenter Constitutus cum Domino Maier conclusi totam hanc sequentem hebdomadam eo convertendam, speroque quod proxime singularius quodam perscribere potero. Eidem Domino Mayer Ex Assignatis Aureis, 17 Numeravi et consignavi. (...) Viennae 20 Iunii 1739 (...) Georgius Reess canonicus Zagrabiensis manu propria». NAZ, *Epistolae*, 86, Viennae, 20. Iunii 1739. Vidi i 17. Iulii 1739.

58

Thieme / Becker. *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zu Gegenwart*, sv. 24, Leipzig, 1930. [1999.], 486.

59

Iparművészeti Múzeum, Budapest, https://collections.imm.hu/gyujtemeny/footed-bowl/25451?f=XmZ27ySN_7DsQWSHR9g6HV0qwn4IOZ5GvRddJp2xa38XtN8Brx7V7BIAs17H7B4Hplfxdy7Sd2sY&n=0

60

WALTRAUD NEUWIRTH, *Wiener Silber. Punzierung 1524–1780.*, Wien, 2004., 248–249.

61

»Argentariam ordinatam pro Eminentissimo Cardinali Gotti medio Domini Magdich transmittam, qui Crastino die discessum parat in Patriam (...). Viennae, 29 Iulii 1739 (...) Georgius Rees (...). NAZ, *Epistolae*, 86, Viennae, 29. Iulii 1739.

62

»Perpetratis diuturnis in itinere meo miseriis, et iisdem etiam superatis ac peractis duabus contumaciis, secundam videlicet die 30 Ianuarii Pantiebae finitam, tandem aliquando die nonam currentis in eo feliciter huc perveni, quod universas, et praesertim Illustrissimi et Reverendissimi Domini Praesulis res mihi concreditas sine aliquo damno adduxerim et attulerim, in quo itinere nusquam supellex argentea visitata fuit per Authenticas personas, excepta sola Pantieba, in qua res omnes mecum portatae sunt lustratae, neque ullis precibus directores Lazareti flecti poterant, ut abstinuissent ab aperienda Casseta, peractam vero lustratione Cassetam dein clavis, munivi ad priorem normam, et in mea Camera custodivi. Unde cum veniens huc Illustrissimi Domini nostri Papae obitum die 6 currentis accidisse intellexissem, contendebar quoque hanc argentariam quo citius Romam mittere, pro qua securius expedienda quidam mercator hic loci celeberrimus Albertus Antonius Garbagni (non enim fidebam signori Eminentissimi Cardinalis eam concredere ex informatione aliorum) etiam reverendissimo Domino Puer bene notus in se assumpsit Cassetam Romam portandam, et certo certius intra breve temporis spatium Eminentissimo Principi Tradendam, quam idcirco hodie eidem sigillis munitam, una cum littera Illustrissimi et Reverendissimi Domini Praesulis ad Eminentissimum scripta, expediendam die 18 sine ulteriore dilatione, concredidi et consignavi, ego autem die Sabbathi per postam Eminentissimo Principi scribam, certior reddendus de Casseta perceptione, spero etiam quod proxime Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Praesul ab Eminentissi-

mo Cardinali litteras gratiarum actorias sit habiturus, cor etenim mihi doleat, si in hac Casseta demum infaustus forem, quam in tot notabilibus periculis immunem servavi. (...) Hic precantur Bononienses, palam spargunt de Eminentissimo Gotti ad sedem Petri elevando, ac iuxta Malachiae prophetiam Monachum pro hac circumstantia sublimandum augurantur Eminentissimum Gotti, imo heri Romanus Currerius venit, qui portavit litteras indicantes, quod tota fere Roma declamet, et velit habere Gotium Pontificem. (...) Bononiae 16 Februarii 1740. (...) Devotissimus Servus et Capellanus Gregorius Gasparich Collegii Illyrici Rector manu propria». NAZ, *Epistolae*, 87, Bononiae, 16. Februarii 1740.

63

»(...) Eminentissimo Cardinali Gotti precedente mense scripsi, qui de dato secunda Martii mihi haec ratione Capsulae rescripsit: Statim ac Capsula tibi ab Illustrissimo Episcopo Georgio Branyugh tradita in meas manus pervenerit, certiorabo praefatum Episcopum, illique de ea gratias agere minime praetermittam. (...) Bononiae 16 Martii 1740 (...) Humillissimus et indignus Servus et Capellanus Gregorius Iosephus Gasparich manu propria». NAZ, *Epistolae*, 88, 16. Martii 1740.

64

»Iucundissimas Dominationis Vestrae Illustrissimae literas nuper ad me misit Dominus Canonicus Gregorius Ioseph Gasparich occasione eiusdem accessus ad ministerium Rectoratus Collegii Hungarici Bononiae; verum cum reddita etiam fuerit in quadam capsula composita Pelvis argentea cum suo fusorio, nec non duo candelabra argentea cum suo emunctorio, sicuti Dominatio Vostra Illustrissima novum praegrans humanitatis suae erga me specimen praebet, ita mihi in mente semper haerebit grati animi signa tibi, tuae Ecclesiae, tuo Capitulo, et Collegio posse rependere: Interea temporis veras grates tibi ago, et exoptans ut mihi aperiatur via vicissitudinem nostram, et magnam existimationem meam exercendi erga tua merita re non verbis, tuas manus ex corde deosculor. Romae 26. Martii 1740. (...) Paratissimus ad Servitia frater Vincentius Ludovicus Cardinalis Gotti». NAZ, *Epistolae*, 88, Romae, 26. Martii 1740.

65

NAZ, *Epistolae*, 88, Bononiae, 2. Aprilis 1740; »(...) Fama praeterea Communis est Cardinalem Gotti futurum Pontificem nostramque aulam in commissis Cardinali a Kollonitz dedisse ut eidem tanquam indifferentissimo votum det. Quia vero iam purpurati omnes convenerunt, speratur et Conclave brevi finem habiturum. (...) Viennae 9. Aprilis 1740. Humillimus Servus et Capellanus Georgius Reess manu propria». NAZ, *Epistolae*, 88, Viennae, 9. Aprilis 1740.

66

»(...) Si ille elevabitur ad Sedem Divi Petri, Bononia quasi tota clamat, et expectat a nostro Collegio gloriosissimum applausum futurum. (...) Bononiae 26. Aprilis 1740. (...) Humillimus et devotissimus servus et Capellanus Gregorius Gasparich manu propria». NAZ, *Epistolae*, 88, 26. Aprilis 1740.

Summary

Daniel Premerl

Patronage of Zagreb's Bishop Juraj Branjug in Bologna: The *Vera ecclesia Christi* by Vincenzo Lodovico Gotti with Portraits of the Patron and the Author

In 1748, in Bologna, Zagreb's Bishop Juraj Branjug acted as the patron for the book *Vera ecclesia Christi*, authored by the prominent Catholic theologian Vincenzo Lodovico Gotti (Fig. 1). The book includes two engraved portraits: one of its patron, Bishop Branjug (Fig. 2) and another of its author, Gotti (Fig. 3), both created by the Bolognese engraver Giovanni Fabbri.

The portraits of Branjug and Gotti were found in the Croatian State Archives and the Croatian History Museum, where they had arrived cut out from the book, making their origins and the context of their production unclear.

Vincenzo Lodovico Gotti (1664–1742) was one of the leading Catholic theologians of his time. He taught theology at the University of Bologna until 1728, when he was elevated to the cardinalate and transferred to Rome. During his tenure in Bologna, he also taught at the Illyrian-Hungarian College, a national college affiliated with the University of Bologna and owned by the Zagreb Cathedral Chapter. Juraj Branjug was one of Gotti's students there from 1699 to 1702, before becoming Bishop of Zagreb in 1723 (confirmed in 1727).

The translator of the *Vera ecclesia Christi* was Vincenzo Tommaso Covi, who succeeded Gotti as a professor at the Illyrian-Hungarian College in 1728. Covi also authored the dedicatory preface to Branjug, which opens the book (Fig. 2). In this preface, Covi, a Dominican theologian from Bologna, explains that he translated Gotti's work into Latin to make it accessible to a broader audience. He argues that since the book had successfully refuted Protestant theological arguments along Italy's borders, it could be equally useful in other parts of the world, in polemics with non-Catholics and their conversion. For this purpose, Covi chose Bishop Branjug as the book's patron, justifying his choice by emphasizing Branjug's admiration for Gotti's lectures at the Illyrian-Hungarian College in Bologna and his exceptional debating skills.

The engraved portrait of Bishop Branjug and the background bear a strong resemblance to his painted portraits in Zagreb, housed in the Archbishop's Palace, the Croatian History Museum (Fig. 4), and the Museum of Arts and Crafts. It is likely that Giovanni Fabbri based his engraving on a now-lost painted portrait of Branjug that once hung in the Illyrian-Hungarian College in Bologna, where portraits of Zagreb bishops were traditionally displayed.

The following introductory chapter by the translator, *De vita Auctoris*, features a portrait of Vincenzo Lodovico Gotti (Fig. 3). His facial features and attire – including his prominent nose, a lock of hair visible under his cap, and a characteristic collar – closely resemble details in his painted portrait in the University Library of Bologna and his engraved portrait from the book *Effigies Cardinalium nunc viventium* (Fig. 6).

Fabbri's engraved portrait of Gotti is most similar to the painted portrait housed in the Croatian History Museum (Fig. 7). Given that this painted portrait stylistically points to an Italian master, and closely resembles the engraved version discussed here, it is plausible that this was the portrait from the Illyrian-Hungarian College in Bologna mentioned in the college's 1732 inventory, which served as the model for the engraving. The painted portrait was likely commissioned by Bishop Branjug, as suggested in a letter from the college rector to Branjug in July 1728. The portrait of Cardinal Gotti eventually found its way to the Croatian History Museum via the collection of Ivan Kukuljević Sakcinski, possibly through his grand-uncle Vuk (Wolfgang) Kukuljević, a prominent Zagreb canon close to Branjug.

The Illyrian-Hungarian College in Bologna emerges as the central hub connecting all participants in this publishing project. The 1748 edition of Gotti's *Vera ecclesia Christi* is not only a significant theological work, but also an integral part of the cultural and artistic heritage of the Illyrian-Hungarian College in Bologna.

The author of the portraits in the book, Giovanni Fabbri (?–1777), was a highly regarded Bolognese engraver of his time. Eighteen years later, he again worked on commissions for Croatian patrons in Bologna, producing an engraving of the catafalque for Emperor Francis I, based on a drawing by Mauro Tesi (Fig. 9), which was published in 1766 in the *avviso De funere Francisci Romanorum electi Imperatoris* (...).

The relationship between Branjug and Gotti was one of mutual admiration and lifelong respect. The preface to the *Vera ecclesia Christi* describes Branjug as one of Gotti's favourite students, a view echoed by Baltazar Adam Krčelić and Grgur Josip Gašparić in their writings. Later documents confirm the enduring friendship. For instance, in 1728, Cardinal Gotti thanked Branjug for his congratulatory letter upon his elevation to the cardinalate. Subsequently, at Branjug's request, Gotti helped secure papal approval from Pope Clement XII in 1735 allowing Zagreb canons to wear the *rochetto* and the *mozzetta*. Additionally, Krčelić and Gašparić record that Branjug sent gifts to Cardinal Gotti. Indeed, a letter in Branjug's correspondence reveals that in 1739, he commissioned a silver set from the Viennese goldsmith Mayr, which was sent to Gotti in Rome the following year (described as a *pelvis argentea cum suo fusorio, nec non duo candelabra argentea cum suo emunctorio*).

Branjug's patronage of the *Vera ecclesia Christi* was both a personal expression of gratitude and a means of self-representation. However, it also symbolized the collective esteem of the Zagreb Church for both the universal Catholic Church and the University of Bologna as the institutional framework of higher education in the Zagreb Diocese. With this book

edition, safeguarded by the watchful portraits of the Croatian bishop and the Italian theologian and cardinal, the Diocese of Zagreb presented and positioned itself within the international network of Catholic theological excellence and prestige.

Keywords: Juraj Branjug, Vincenzo Lodovico Gotti, Giovanni Fabbri, Illyrian-Hungarian College in Bologna, portrait, engraving, painting, 18th-century art, Viennese goldsmith workshop Mayr